

MUZEJI I NEMATERIJALNA BAŠTINE

20. generalna konferencija ICOM-a i 21. generalna skupština ICOM-a, Seoul, 2004.*

ŽELJKA KOLVESHI □ Muzej grada Zagreba, Zagreb

sl.1. Svi muzeji u Seoulu bili su uključeni u program Generalne konferencije ICOM-a

U srpnju 2005. na zasjedanju Generalne skupštine UNESCO-a treći će put biti proglašene remek-djela svjetske nematerijalne kulturne baštine. Nematerijalna kulturna baština također je izazov za muzeje i izložbene projekte u 21. stoljeću. Uz veći naglasak na nematerijalnome, muzeji danas propituju svoje poslanje. Umjesto muzeja kao depoa materijalne baštine, postavljaju se zahtjevi za mnogo kompleksnijim i problemski orijentiranim mjestima u funkciji prijenosnika kulturnih vrijednosti i novih perspektiva muzeja. Stoga je nezaobilazna suradnja UNESCO-a i ICOM-a, Međunarodnog savjeta za muzeje, u kojoj ICOM ima savjetodavnu ulogu od 2003. godine, kada ga je *Intangible Heritage Section UNESCO-a* zadužio da preuzme evaluaciju pet prijava radi prezentiranja žiriju za *2nd Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity*.

Slijedom te suradnje, nakon usvajanja *UNESCO's Member States of the Convention for Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage* (listopad 2003.) UNESCO je organizirao sastanak međunarodnih stručnjaka o temi *Muzeji i nematerijalna baština* (Nizozemska, travanj 2004.) kako bi se razmotrili novi odnosi muzeja i društava / zajednica prema nematerijalnoj baštini te potaknule države da se uključe u dokumentiranje, arhiviranje, prenošenje i zaštitu te baštine. U radu su sudjelovali stručnjaci pozvani na prijedlog ICOM-a, a Tajništvo ICOM-a predstavljao je glavni tajnik.

Sudionici su donijeli preporuke i zaključili sljedeće:

□ sa stajališta istaknutog vrednovanja nematerijalne kulturne baštine i njezine važnosti, muzeji će morati nanovo

razmotriti ne samo pristup predmetima, zbirkama i njihovu rukovanju nego i ući u nova partnerstva unutar i izvan svojih institucija, uključujući partnerstvo sa zajednicama koje su nositelji i prenositelji te baštine.

Neposredan učinak te odluke bio je definiranje strategije Programa ICOM-a za razdoblje 2004.-2007. godine, koja u središte interesa postavlja problemsku temu važnosti društvene zajednice.

20. generalna konferencija i 21. generalna skupština ICOM-a s temom *Muzeji i nematerijalna baština* potvrdila je svoje značenje za muzejske djelatnike istaknuvši bitne odrednice svojega programa: sudjelovanje u radu mnogih komiteta omogućuje zajednički rad, propitivanje značenja različitih aspekata nematerijalne baštine te postavlja uspješne metodologije za njezino dokumentiranje i zaštitu. Očuvanje tradicionalne nematerijalne kulture prošlosti ujedno kao cilj postavlja i njezinu promociju na području ljudske kreativnosti u budućnosti. Drugim riječima, kako su muzeji djelatni u zaštiti i prenošenju nematerijalne kulturne baštine, jednako je tako pred njima zadaća pronalaženja novih načina interpretacije i prezentacije te baštine na prostorima i u okruženju srodnom muzejskome, stvarnom ili virtualnom.

Pojam *nematerijalna baština*, dragocjeno nasljedstvo čovječanstva, definirano je kao "predstavljanje, izražavanje, znanje, vještina... zajednice, grupe i, u nekim slučajevima, osobe koje je prepoznato kao dio kulturne baštine". Znamo što sve to obuhvaća, a ne može se opisati samo predmetima. Zato je važno mu-

zejske artefakte štiti i postaviti u odgovarajući kontekst. Cilj ICOM-ova programa *Uloga muzeja i zajednice u promociji i zaštiti nematerijalne baštine* jest razvijanje svijesti i razumijevanja međuovisnosti nematerijalne baštine i materijalne kulture te prirodne baštine, kao i povećanje i pomoć u ulozi muzeja i zajednice u njezinu očuvanju. S tog stajališta, komitet NATHIST u ime muzeja prirodoslovja posebno je istaknuo i važan aspekt nematerijalne baštine s područja njihova interesa, npr. zaštitu okoliša, te opasnost da se ona zanemari u sklopu kulturne baštine. U budućnosti bi definicija trebala sadržavati oba aspekta baštine.

Baština se ne očituje samo u materijalnom obliku već i u nematerijalnim elementima. Prenosi se s generacije na generaciju, jednako kao i predmeti i mjesta na kojima su opredmećene ideje ljudskih bića. Muzeji cijeloga svijeta svjesni su svoje obveze na području nematerijalnoga te dužnosti poticanja interdisciplinarnih pristupa. U očuvanju cjelokupne baštine muzeji bi trebali nastaviti svoj osnovni posao skupljanja, zaštite, istraživanja, razmjene, izlaganja i obrazovanja te determinirati načine kako nematerijalnoj baštini dati smisao i učiniti je razumljivom u suvremenom društvu. Zaključak je da muzeji imaju veliku odgovornost s obzirom na to novo poslanje, što im daje značajniju ulogu u očuvanju kulturnih identiteta.

Stoga među pet rezolucija prihvaćenih na 21. generalnoj skupštini ICOM-a najznačajnije mjesto pripada upravo prvoj, pod nazivom *Seoulska deklaracija ICOM-a o nematerijalnoj baštini*.

Na preporuku ICOM-a, tema *Muzeji i nematerijalna baština* bila je glavna tema programa godišnjih konferencija međunarodnih komiteta da bi se naglasio raspon i potreba uključivanja nematerijalne baštine u sva područja muzejske struke i da bi se istaknula odgovornost za njezino prepoznavanje, čuvanje i komuniciranje. Iako su uglavnom predstavnici azijskih zemalja prezentirali svoja iskustva i nacionalno bogatstvo nematerijalne baštine s obzirom na već dugu tradiciju njezina očuvanja iste prepoznate kao dio kulturnog identiteta, i ostali su sudionici u svojim izlaganjima iznijeli svoja promišljanja nematerijalne baštine unutar muzejske djelatnosti, koja sve više postaju predmetom interesa muzejske zajednice, posebno one zapadnoga kulturnog kruga, tradicionalno okrenutoga materijalnoj baštini, ali i drugih pogleda na muzejski proces, u kojima pojam muzealnosti koji naglašava kontekst nepobitno sadržava i elemente nematerijalog.

Zadana tema sigurno je bila najbliža etnologima i antropologima na skupu ICME-a, Međunarodnog komiteta za etnografske muzeje, koji se održavao na temu *Muzeji i živa baština*. Domaćin skupa bio je Nacionalni etnografski muzej, jedan od tri nacionalna muzeja u Južnoj Koreji, uz Nacionalni povijesni muzej i Nacionalni muzej suvremene umjetnosti, koji je zorno, na primjeru novoga stalnog postava, mogao demonstrirati odnos prema živoj baštini, ali i odmjerenu ravnotežu u načinu interpretacije i prezentacije ponuđenih tema i predmeta koji znakovito predstavljaju evoluciju zajednice i primjene

suvremene tehnologije namijenjene posjetiteljima prije ili nakon posjeta muzeju.

Lidija Nikočević, ravnateljica Etnografskog muzeja Istre u Pazinu, održala je izlaganje *Nematerijalnost multikulturalizma*, promišljajući osobna stručna iskustva iz muzejskih projekata u Istri. Istra je djelomice bila prisutna i u izlaganju *Okus nematerijalne baštine: tradicija hrane unutar i izvan muzeja*, Daniela Winfree Papuga iz Norveške. U programu spomenutog komiteta izlaganja su vrlo kompleksno interpretirala različite teme, npr. *Znanje i kontekst - društveni život predmeta*, ili *Pretvaranje nematerijalnog u materijalno: izložbe etničke kulture u SAD-u*. Korak dalje učinjen je i izlaganjem kolega iz niza muzeja koji u svojem nazivu već implementiraju nematerijalni aspekt, npr. *Local Folklife Museum* iz SAD-a i *The Africans Language Museum* iz Južnoafričke Republike.

Skup ICR-a, Međunarodnog komiteta za regionalne muzeje, odabirom glavne teme - *Regionalni razvoj i nematerijalna baština* program je usmjerio prema budućnosti muzeja i zajednice. Uvodno izlaganje o glavnoj temi održala je Goranka Horjan, pomoćnica ministra za međunarodnu kulturnu suradnju RH. Također je važno istaknuti izlaganja koja postavljaju muzej u okvir društvenog razvoja, npr. *Napredujući smjer lokalne kulture s muzejima*, iz Latinske Amerike, ili *Ekonomska snaga muzeja: nematerijalna baština i društvena korist*, iz Italije.

Muzejskim obrazovanjem, s naglaskom na nematerijalnoj baštini, bavio se Međunarodni komitet za obrazovanje CECA, u cijelom rasponu mogućnosti pedagoškoga i andragoškog rada. Kolege iz Južne Koreje predstavili su tradicionalne festivale i obrazovanje *on-site*, dok je s drugog kraja svijeta, iz Norveške izlagano o svijetu prirode, tj. o obrazovnim modelima prirodoslovnih muzeja i nematerijalne prirodne baštine.

Nematerijalno u svijetu muzeja glazbe danas naočigled ruši tradicionalne prezentacije, pa je upravo ta tema bila poticajna za program CIMCIM-a, Komiteta za muzeje glazbenih instrumenata. Dok iskustvo govori o zaštiti i razvoju nematerijalne baštine u korejskoj tradicionalnoj glazbi, u isto vrijeme u Španjolskoj se postavljaju pitanja poput onih iznesenih u izlaganju *Poteškoće u interpretaciji mediteranskih glasova: izlaganje nematerijalnog?*

Kako je izazov muzejskog posla i kompleksnost interpretacije, taj je sadržaj djelomice prezentiran i izlaganjem Željke Kolveshi, uz prezentaciju CD-ROM-a, *Zvonimir Faist / Diktati vremena*, projekta Muzeja grada Zagreba koji je razvijen na elementima nematerijalne baštine kontekstualnom interpretacijom predmeta, izvornim govorom, sjećanjima, glazbom i živom slikom u multimedijском projektu. Dosljedno primijenjena koncepcija obuhvaćena je naslovom izlaganja *Integrirani muzejski projekt: izložba & katalog & CD-ROM / primjer prepletanja činjenica materijalne i nematerijalne baštine*, na skupu ICMAH-a, Međunarodnog komiteta za muzeje arheologije i povijesti. Doživljaj zvuka glazbe i arheo-

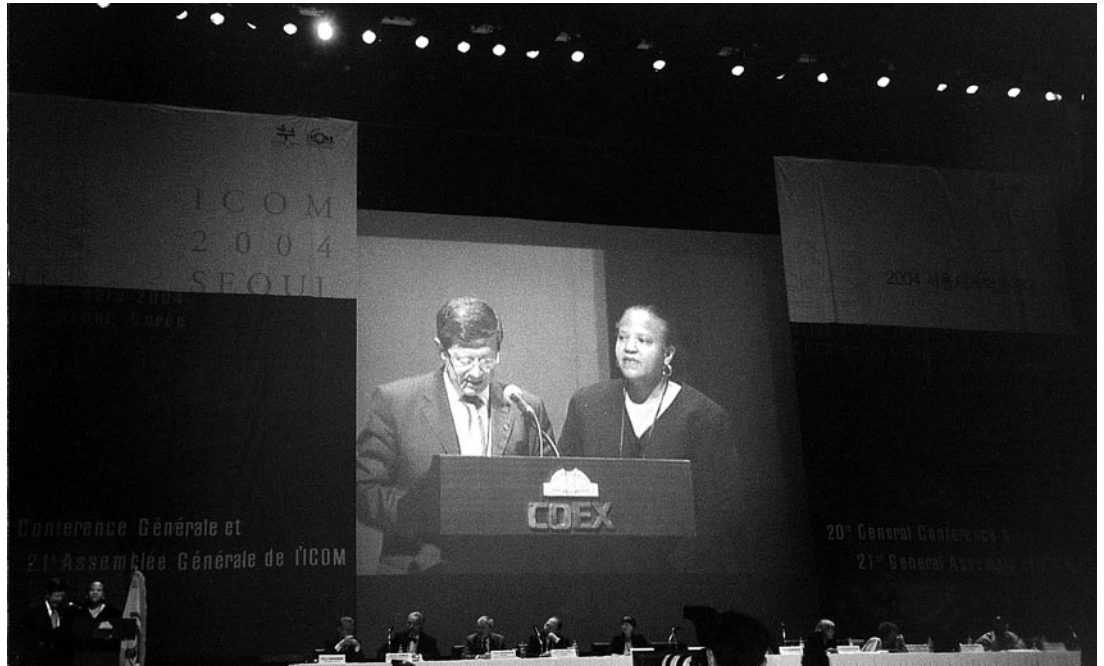
Rezolucija br 1.

Seoulska deklaracija ICOM-a o nematerijalnoj baštini (Seoul Declaration of ICOM on the Intangible Heritage)

Uzevši u obzir neospornu važnost nematerijalne baštine i njezine uloge u čuvanju kulturne različitosti, 21. generalna skupština ICOM-a, održana u Seoulu 8. listopada 2004.:

1. podržava UNESCO-ovu Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine iz 2003.;
2. preporučuje svim vladama da odobre tu konvenciju;
3. potiče sve države, posebno one u razvoju, u kojima postoji jaka usmena tradicija, da osnuju fondove za promicanje nematerijalne baštine;
  - . poziva sve relevantne muzeje koji skupljaju, čuvaju i promoviraju nematerijalnu baštinu da posebnu pozornost obrate konzerviranju svih kratkotrajnih zapisa, s naglaskom na elektroničkoj i dokumentarnoj evidenciji baštine;
5. požuruje nacionalne i lokalne vlasti da usvoje i djelotvorno provedu odgovarajuće lokalne zakone i odredbe o zaštiti nematerijalne baštine;
6. preporučuje da muzeji posebnu pozornost usmjere na svaki pokušaj zlorabe izvora nematerijalne baštine i njezine komercijalizacije bez koristi za osnovne čuvare i da ga spriječe;
7. poziva regionalne organizacije, nacionalne komitete i ostala tijela ICOM-a na aktivnu suradnju s lokalnim agencijama radi razvijanja i implementiranja navedenih pravnih instrumenata te na potrebno obrazovanje osoblja odgovornoga za djelotvornu provedbu;
8. preporučuje da svi programi obrazovanja za muzejske stručnjake istaknu važnost nematerijalne baštine i razumijevanje nematerijalne baštine postave kao uvjet za kvalifikaciju;
9. preporučuje da Izvršni savjet, radeći zajedno s Međunarodnim komitetom za obrazovanje osoblja (ICTOP), što prije unese potrebne dodatke u publikaciju ICOM Curricula Guidelines for Museum Professional Development (1971, zadnja revizija 1999.);
10. odlučuje da će ova rezolucija biti poznata kao Seoul Declaration of ICOM on the Intangible Heritage.

Prevela Željka Kolveshi

sl.2. Jacques Perot, predsjednik ICOM-a (1998.-2001.; 2001.-2004.) i Alissandra Cummins, novoizabrana predsjednica ICOM-a (2004.-2007.)

logije, intrigantne teme iz Švicarske na istom je skupu postavila znanstvenu disciplinu arheologije u središte interdisciplinarnog istraživanja stručnjaka kako bi muzej na osnovi nalaza brončanih ulomaka antičkih orgulja mogao odgovoriti na brojna pitanja, pa tako i pokušati dočarati zvuk star dva tisućljeća.

Brojna muzejska iskustva iz cijeloga svijeta iznesena su na skupovima brojnih međunarodnih komiteta, ali sagledana s različitih aspekata. CIMUSET, Komitet koji okuplja muzeje znanosti i tehnologije, bavio se temom *Pokazati nematerijalno u muzeju*, što je vidljivo iz primjera Tehničkog muzeja iz Danske, koji uz materijalne objekte veže svojstva i značenje snage vjetra; CC, Komitet za konzervaciju predmeta zaštitom materijalnoga, čuva i simboliku nematerijalne baštine, u zaštiti uzima u obzir kulturne vrijednosti predmeta, odnosno otvara pitanje rizika osjetljivih zbirki. Posljednje pitanje prezentirano je primjerom novoootvorenoga Nacionalnog muzeja američkih Indijanaca u Washingtonu, kao što je i ovaj muzej predstavljen u sklopu programa INTERCOM-a, Komiteta za *management*, izlaganjem *Postavljanje (osnivanje) međunarodnog muzeja žive kulture*.

Treba reći da je ovom konferencijom na neki način službeno inaugurirana tema muzeja i nematerijalne baštine, što će se tek ubuduće razvijati. Zato ću, umjesto zaključka na kraju, navesti podteme kojima se bavio ICOM, Međunarodni komitet za muzeologiju u programu *Muzeologija i nematerijalna baština* kao temelj teorijskog izučavanja za daljnju praktičnu primjenu u muzeju / i izvan njega:

- *Muzeologija i tipovi nematerijalne baštine*
- *Muzeologija, muzeji i nematerijalno "okruženje"*
- *Muzeologija i etička odgovornost*
- *Nova muzeologija i nematerijalna baština u odnosu prema kulturnom identitetu.*

NOVOSTI

20. generalna konferencija i 21. generalna skupština ICOM-a održavala se prvi put u Aziji, prisustvovalo joj je oko 1600 sudionika, većinom iz azijskih zemalja, što je i bio cilj ICOM-a kako bi se ta svjetska organizacija "oslobodila" atributa europocentričnosti. U gotovo šezdesetogodišnjoj povijesti, prvi put od osnutka ICOM-a 1946. godine, za predsjednicu je izabrana žena, Alissandra Cummins.

Rezultati izbora za trogodišnji mandat 2004.-2007.

Izvršni savjet ICOM-a

- Predsjednica: Alissandra Cummins, Barbados, ravnateljica *Barbados Museum and Historical Society*, predsjednica Savjetodavnog komiteta ICOM-a 1998.-2004. godine
- Potpredsjednici: Amareswar Galla, Australija, *Australian National University*, Canberra
- Martin R. Schaerer, Švicarska, ravnatelj *Alimentarium - Musée de l'alimentation*
- Rizničar: Nansy Hushion, Kanada, *N.L. Hushion and Associates*

Izabrano je i 11 novih članova Izvršnog savjeta ICOM-a.

- Glavni tajnik: John Zvereff, SAD, s međunarodnom karijerom u umjetnosti i multikulturalnim neprofitnim institucijama, slobodni savjetnik za projekte u kulturi, 1997.-2002. glavni izvršni direktor Muzeja suvremene umjetnosti u Barceloni.

Savjetodavni komitet ICOM-a

- Predsjednik: Günther Dembski, ICOM Austrija
- Zamjenik predsjednika: Virgil Stefan Nitulescu, ICOM Rumunjska
- Predstavnik međunarodnih komiteta: Daniel Winfree Papuga, predsjednik ICME-a
- Predstavnica nacionalnih komiteta: Dominique Ferriot, predsjednica ICOM-a Francuske

Članovi HNK ICOM-a izabrani za članove izvršnih odbora međunarodnih komiteta ICOM-a:

- Goranka Horjan, predsjednica ICR, Međunarodnog komiteta za regionalne muzeje
- Lidija Nikočević, članica IO ICME-a, Međunarodnog komiteta za etnografske muzeje
- mr. sc. Maja Šojat-Bikić, članica IO CIDOC-a, Međunarodnog komiteta za dokumentaciju
- Davor Fulanović, član IO CIMUSET-a, Međunarodnog komiteta za muzeje znanosti i tehnologije

Na 21. generalnoj skupštini ICOM-a usvojeno je pet rezolucija, i to, osim već spomenute *Seoulske deklaracije ICOM-a o nematerijalnoj baštini*, redom:

- **Rezolucija br. 2**, o preporuci za upotrebu jezika domaćina održavanja generalne skupštine i plenarnih sjednica Generalne konferencije uz službene jezike; o upotrebi španjolskog jezika kao trećega službenog jezika ICOM-a
- **Rezolucija br. 3**, o potrebi svesrdne pomoći arapskoj regiji i njezinim programima
- **Rezolucija br. 4**, o ranjivosti materijalne i nematerijalne baštine u ratnim sukobima: o potrebi ratificiranja Haaške konvencije iz 1954.; o osiguravanju svakog oblika pomoći; o osudi vandalizma na ratnom poprištu; o pozivu međunarodnoj muzejskoj zajednici da razvije zaštitne mjere i omogući svaku potrebnu pomoć za obnovu muzeja, knjižnica, spomenika i lokaliteta, povrat zbirki te konzervaciju i dokumentaciju sačuvanih zbirki
- **Rezolucija br. 5**, koja se poziva na rezoluciju iz 2001. god., o autonomiji muzeja: ponovno naglašava potrebu veće financijske i operativne autonomije za muzeje.

Izabrani počasni članovi ICOM-a:

- Geoffrey Lewis, Velika Britanija
Dužnosti unutar ICOM-a: predsjednik CIDOC-a, osnivač INTERCOM-a, predsjednik ICOM-a 1983-1989., 1986. prihvaćen prvi ICOM-ov *Code of Ethics*, a 1996. imenovan je predsjednikom Etičkog komiteta i tu dužnost obnaša do kraja 2004. (21. generalna skupština usvojila je Prijedlog revidiranog Kodeksa profesionalne etike koji stupa na snagu).
- Alpha Oumar Konare, Mali
Dužnosti unutar ICOM-a: 1989. izabran je za predsjednika ICOM-a i time postao prvim predsjednikom ICOM-a iz Afrike i prvim predsjednikom iz Trećeg svijeta. Kao stvarni začetnik oživljavanja afričke muzejske baštine

izuzetno je zaslužan za njezinu promociju; 1992. izabran je za predsjednika Malija, predsjednika s humanističkom vizijom o ključnoj ulozi kulture; od 2003. na mjestu je predsjednika Komisije Afričke unije.

□ Patric Boylan, Velika Britanija

Dužnosti unutar ICOM-a: obnašao mjesto predsjednika ICTOP-a dva puta, 1983.-1989. i 1998.-2004. (kao profesor i voditelj Odjela za kulturnu politiku i upravljanje na *City University London* od 1990. usko je povezan s poslijediplomskim studijima nekoliko stotina studenata). Potpredsjednik je ICOM-a od 1992. do 1998. Od 1984. do 1990. predsjedao je prvim Etičkim komitetom te sudjelovao u izradi prvog Kodeksa etike i prve Povijesti ICOM-a (1998). Od 1990. zalaže se za zaštitu kulturne baštine u ratnim sukobima; 1999. pridonosi nastajanju II. protokola Haaške konvencije, iz čega je proisteklo osnivanje Međunarodnog komiteta *Blue Shield*. Odlaskom u mirovinu završilo je razdoblje njegova 27-godišnjeg rada u ICOM-u.

Primljeno: . tra vanj .

sl.3. Na putu za Nacionalni etnografski muzej u Seoulu: oglašavanje Generalne konferencije ICOM-a i prigodne izložbe "Drvo i papir u korejskom tradicijskom obrtu (Wood and Paper in Korean Traditional Crafts)"

NAJAVA

GENERALNA
KONFERENCIJA I
22. GENERALNA SKUPŠTINA
ICOM-a, Beč, Austrija,
26.-31. kolovoza 2007.

Glavna tema:
Muzeji - osnova razumijevanja
/ Museums - Foundations of
Understanding

MUSEUMS AND THE INTANGIBLE HERITAGE

The 20th ICOM General Conference and the 21st ICOM General Assembly in Seoul 2004

This text includes the introductory speech of the President of the Croatian National Committee at the ICOM forum organised by the Croatian National Committee of ICOM called "ICOM, Museums and the Intangible Heritage" held on March 3rd 2005 in the Technical Museum in Zagreb. The forum was organised in light of the Annual Croatian National Committee and ICOM Assembly with the aim of symbolically closing 2004 which was characterised by the theme of the 20th General conference named "Museums and the Intangible Heritage". The forum programme consisted of a number of presentations on examples of the interpretation and presentation of the intangible heritage in Croatian museums as well as presentations on preserving and registering the intangible heritage in Croatia within the framework of the programme of the Croatian Committee for UNESCO within the Ministry of Culture of the Republic of Croatia. Museums around the world are aware of their duties in the domain of an intangible approach and in promoting interdisciplinary approaches. In conclusion, museums have gained a greater role in the preservation of cultural identity.